

coalitia 2005

COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

LADOM

COMITETUL
HELSINKI
MOLDOVA

MONITORIZAREA PROCESULUI ELECTORAL

RAPORT

nr. 1

06 decembrie 2004

Cuprins

- 1. Introducere**
- 2. Prezentarea proiectului**
- 3. Principii de bază pentru monitorizarea pe termen lung**
- 4. Contextul preelectoral**
- 5. Fixarea datei alegerilor**
- 6. Comportamentul mass-media**
- 7. Prestația formațiunilor politice**
- 8. Relația putere-opoziție**
- 9. Listele electorale și alte probleme specifice**
- 10. Observarea procesului preelectoral în teritoriu**
- 11. Concluzii**

Anexă

1. Introducere

“Monitorizarea procesului electoral” este un proiect al consorțiului constituit din Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din Moldova (CHDOM), Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM) și Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT).

Organizațiile membre ale consorțiului au experiența monitorizării a șapte campanii electorale desfășurate în Republica Moldova după declararea independenței. Constituirea consorțiului impune noi modalități de interacțiune în procesul de monitorizare și reflectare a alegerilor.

Primul raport de monitorizare este unul de constatare a stării de fapt, de informare a celor interesați, dar și de explicare a principiilor în baza cărora consorțiul își va desfășura activitatea.

Raportul a fost efectuat de către Igor Boțan, Sergiu Bușcaneanu, Dorin Chirtoacă și Paul Strutzescu. Orice critici referitoare la modul de realizare a proiectului și a modului de raportare sînt binevenite, mai ales dacă sînt bazate pe fapte și argumente.

În total în realizarea proiectului vor fi implicate aproximativ 2200 de persoane, reprezentînd o vastă gamă de organizații neguvernamentale din Republica Moldova. Permanent, în realizarea proiectului, timp de aproximativ jumătate de an, vor activa 50 de persoane. Costul total al proiectului este de \$ 142 539. Proiectul este finanțat de Fundația EURASIA, Ambasada Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova și National Democratic Institute.

2. Prezentarea proiectului

Perioada de realizare: noiembrie 2004 - aprilie 2005

Scopul proiectului: promovarea dezvoltării democrației în Republica Moldova prin intermediul unor alegeri libere și corecte, ceea ce va asigura legitimitatea noului Parlament și va spori încrederea publică în activitatea sa. Proiectul va prezenta rapoarte și analize cu privire la perioada preelectorală, campania electorală, ziua alegerilor și perioada postelectorală.

Obiective:

- contribuirea la desfășurarea unei campanii electorale oneste și transparente;
- informarea opiniei publice cu privire la desfășurarea scrutinului pentru alegerea Parlamentului Republicii Moldova;
- atenționarea instituțiilor puterii publice centrale și locale, a organelor electorale și a opiniei publice asupra problemelor ce pot apărea în perioada campaniei electorale;
- evaluarea activității instituțiilor statului și a reacțiilor opiniei publice față de aceste activități referitoare la organizarea și desfășurarea procesului electoral;
- prevenirea eventualelor fraude de natură electorală.

Sarcini:

- formarea echipelor prin selectarea unor persoane calificate și interesate să participe la procesul de monitorizare a campaniei electorale;
- instruirea observatorilor electorali în baza principiilor Codului de conduită;

- monitorizarea pregătirii și desfășurării procesului electoral;
- întocmirea unor rapoarte care vor elucida pregătirea și desfășurarea procesului electoral;
- informarea opiniei publice și a comunității internaționale cu privire la fraudele electorale înregistrate prin intermediul difuzării rapoartelor de monitorizare electorală pe termen lung;
- analiza și evaluarea campaniei electorale pentru anticiparea problemelor care pot apărea în ziua alegerilor;
- elaborarea mecanismelor de reacție la eventualele încălcări ale legislației electorale;
- prestarea unor servicii de asistență pentru acei subiecți-participanți la procesul electoral ale căror drepturi vor fi lezate eventual.

Acțiunile de monitorizare a desfășurării campaniei electorale pe termen lung includ 6 componente:

- 1) evaluarea contextului preelectoral;
- 2) monitorizarea formării și activității consiliilor electorale de toate nivelurile;
- 3) monitorizarea procesului de întocmire și actualizare a listelor electorale;
- 4) monitorizarea implicării organelor puterii centrale și locale în procesul electoral;
- 5) monitorizarea prestației mijloacelor de informare în masă în timpul campaniei electorale;
- 6) monitorizarea înregistrării și comportamentului concurenților electorali.

Grupurile-țintă: concurenții electorali, partidele politice, organizațiile neguvernamentale, organele electorale de toate nivelurile, organele puterii centrale și locale, organele de ocrotire a normelor de drept.

3. Principii de bază pentru monitorizarea pe termen lung

Modalitatea de desfășurare a alegerilor poate fi evaluată adecvat doar aplicînd principiul “integrității procesului electoral”, principiu care impune examinarea problemelor electorale prin prisma “unității materiei”, evitînd o examinare abstractă, în afara unui context real. De aceea, se impune considerarea în egală măsură a:

- a) contextului preelectoral și electoral;
- b) respectării prevederilor legislației electorale referitoare la reglementarea tuturor aspectelor procesului electoral;
- c) respectării normelor de etică.

Aceste lucruri considerate împreună asigură, în definitiv, exprimarea liberă a voinței alegătorilor. Astfel, spre exemplu, lipsa fraudelor electorale în ziua alegerilor nu garantează nici pe departe alegeri libere și corecte, acestea putînd fi atestate doar în cazul respectării “integrității procesului electoral”.

4. Contextul preelectoral

Contextul preelectoral din Republica Moldova este marcat de “tendențele negative observate în cadrul alegerilor locale”, care încă “urmează a fi inversate”. Acestea sînt aprecierile sumare date de OSCE în nota de însoțire a raportului final al misiunii de observare a alegerilor locale din 2003. De atunci lucrurile nu s-au schimbat semnificativ. Un studiu amplu privind contextul preelectoral din Republica Moldova a fost efectuat în luna mai a.c., fiind accesibil pentru cei interesați. (web site-ul ADEPT – www.e-democracy.md)

În prezent, contextul preelectoral din Republica Moldova poate fi caracterizat printr-un șir de noi factori cu caracter atît pozitiv, cît și negativ.

Printre factorii aparent pozitivi care s-au profilat în ultima vreme pot fi considerați:

- a) adoptarea la 16.07.2004 a Legii pentru ratificarea Convenției privind standardele alegerilor democratice, drepturilor și libertăților electorale în statele membre ale CSI;
- b) acumularea de către noua componentă a Comisiei Electorale Centrale (CEC) în anul curent a unui minimum de experiență în cadrul alegerilor noi ale primarilor dintr-un șir de localități;
- c) CEC s-a arătat deschisă pentru cooperare cu organizațiile neguvernamentale, partidele politice și mass-media;
- d) lansarea la 5 iulie a.c. a inițiativei șefului statului “Garanțiile proceselor democratice și libertatea mijloacelor de informare în masă” prin care autoritățile s-au obligat să respecte standardele privind alegerile libere și corecte, să înainteze inițiativa de modificare a Codului civil în sensul stabilirii unui plafon al compensației prejudiciului moral cauzat de lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale;
- e) recomandarea făcută de către șeful statului posturilor de radio și televiziune să respecte standardele pentru instituțiile publice elaborate de CE și misiunea OSCE din RM;
- f) eliminarea din Codul penal al RM a articolului 170 care prevedea răspunderea penală pentru calomniere.

În același timp, poate fi remarcat și un șir de factori negativi:

- a) Convenția privind standardele alegerilor democratice, drepturilor și libertăților electorale în statele membre ale CSI nu a fost încă publicată, deși documentul a fost ratificat acum 4 luni. Spre exemplu, în Federația Rusă Convenția a intrat în vigoare peste 4 luni după ratificare. Documentul respectiv este de o importanță semnificativă, dat fiind faptul că prevederile acestuia se referă în mod detaliat la drepturile electorale ale cetățenilor și la drepturile observatorilor naționali și internaționali;
- b) Convenția privind standardele alegerilor democratice a fost ratificată cu excepția articolului 3(3) și 4(1), primul referindu-se în mod expres la asigurarea dreptului de vot al cetățenilor “prin votarea în afara localului de votare sau prin alte proceduri de vot, care ar asigura crearea de comodități maxime pentru alegători”. Excepția menționată și abținerea Parlamentului de a amenda prevederile Codului electoral referitoare la votarea peste hotarele RM înseamnă că nici nu s-a încercat a soluționa problema asigurării dreptului de vot a aproximativ 1/3 din cetățenii Republicii Moldova, cetățeni aflați la munci peste hotarele țării și care, de fapt, asigură dezvoltarea economică a statului. Existau premise reale pentru introducerea votării prin corespondență, chiar dacă această procedură ar fi destul de costisitoare. În orice caz, costul votării prin corespondență ar fi infim în comparație cu suma de aproximativ un miliard

de dolari pe care acea treime de alegători o transferă anual în RM, mai cu seamă că un ciclu electoral durează patru ani;

- c) inițiativele a două fracțiuni parlamentare și a Guvernului de modificare a Codului electoral nu au fost examinate timp de mai multe luni, pentru ca în prezent Comisia juridică pentru numiri și imunități să invoce recomandarea Comisiei de la Veneția privind inoportunitatea modificării legislației electorale în ajunul alegerilor. Oricum, această explicație nu este valabilă pe motiv că eventualele amendamente la Codul electoral ar putea intra în vigoare o dată cu preconizata intrare în vigoare a Convenției privind standardele alegerilor democratice. În altă ordine de idei, se poate menționa că cele mai importante și semnificative modificări ale legislației electorale din Republica Moldova au fost făcute în 1993 și 1997 cu doar câteva luni înaintea alegerilor parlamentare, care au fost desfășurate relativ liber și corect;
- d) autoritățile moldovenești nu au ținut cont de recomandările misiunii de observare a OSCE din 2001 de a micșora pragul electoral de 6% pentru formațiunile politice, dimpotrivă, acest prag fiind ridicat pentru blocurile electorale până la 9% și 12%. Pragul electoral foarte înalt distorsionează semnificativ reprezentarea în Parlament a cetățenilor care și-au exprimat opțiunea în alegeri. În 2001 această distorsiune a fost de tocmai 28%;
- e) trezește îngrijorare capacitatea de întocmire corectă a listelor de alegători. Statisticile arată că în Rusia și Ucraina numărul de cetățeni cu drept de vot este de aproximativ 3/4 din numărul total de cetățeni, pe când în RM acest număr este de doar 2/3. În același timp în toate campaniile electorale anterioare numărul de cetățeni introduși în listele electorale suplimentare a variat între 5-10%, ceea ce arată că și în RM proporția cetățenilor cu drept de vot este, de fapt, similară cu cea din Rusia și Ucraina;
- f) după lansarea inițiativei șefului statului privind “Garanțiile proceselor democratice și libertatea mijloacelor de informare în masă” nu au urmat nici un fel de acțiuni în acest sens. Dimpotrivă, relațiile dintre putere și opoziție s-au înrăutățit semnificativ pe fundalul unor acuzații reciproce;
- g) declarația comună a ambasadorilor SUA, UE, CE și OSCE acreditați la Chișinău privind transformarea Companiei “Teleradio-Moldova” în instituție publică, precum și rapoartele de monitorizare a emisiunilor Companiei “Teleradio-Moldova” efectuate de Centrul Independent de Jurnalism și CIVIS pun în evidență faptul că Consiliul de observatori al Companiei “Teleradio-Moldova” ignoră recomandarea șefului statului de a respecta standardele pentru instituțiile publice elaborate de Reprezentantul Special al Secretarului General al Consiliului Europei și misiunea OSCE din Republica Moldova;
- h) de mai mult de patru luni rămîne nesoluționat conflictul dintre Compania “Teleradio-Moldova” și ziaristii protestatari reușiți în Comitetul pentru Apărarea Demnității Umane și Profesionale (CADUP).

Factorii menționați pot avea un impact negativ, subminând integritatea procesului electoral și funcționarea adecvată a sistemului electoral menit să asigure:

- a) o reprezentare adecvată a forțelor politice în forul legislativ;
- b) o competiție electorală onestă și pe înțelesul simplilor alegători;
- c) o guvernare stabilă ca urmare a alegerilor;
- d) o relație strânsă dintre alegători și cei aleși pentru a-i face pe ultimii mai responsabili;

- e) consolidarea partidelor politice;
- f) concilierea între forțele politice;
- g) promovarea și asigurarea intereselor opoziției parlamentare.

5. Fixarea datei alegerilor

Una dintre cele mai sensibile probleme ține în prezent de fixarea datei alegerilor. Oficialități din RM au făcut declarații publice precum că ziua alegerilor ar putea fi fixată în perioada martie-iunie 2005. Acest gen de declarații presupune că nu este luată în considerare concurența prevederilor legislației privind alegerea Parlamentului și a Președintelui țării, precum și clarificările din cel puțin două hotărâri ale Curții Constituționale (CC).

Astfel, articolul 61 (3) din Constituție prevede că “alegerile deputaților în Parlament se desfășoară în cel mult 3 luni de la expirarea mandatului sau de la dizolvarea Parlamentului precedent”. Hotărârea CC nr.31 din 10.11.97 stabilește că “mandatul Parlamentului se încheie la expirarea termenului de 4 ani de la data alegerilor”. Astfel, dat fiind faptul că actualul Parlament a fost ales la 25 februarie 2001, mandatul lui expiră la 26 februarie 2005, noul Parlament trebuind să fie ales în cel mult 3 luni, adică în perioada 26 februarie-26 mai 2005.

Pe de altă parte, prevederile privind termenele alegerii Parlamentului intră în concurență cu prevederile Constituției și ale Legii privind procedura de alegere a Președintelui RM. Astfel, articolul 80(1) din Constituție stabilește că “mandatul Președintelui RM durează 4 ani și se exercită de la data depunerii jurământului”. În conformitate cu articolul 90 (1), “vacanța funcției de Președinte al RM intervine în caz de expirare a mandatului, de demisie, de demitere, de imposibilitatea definitivă de exercitare a atribuțiilor sau de deces”. În plus, articolul 79 (6) stabilește că “Procedura de alegere a Președintelui RM este stabilită prin lege organică”. Articolul 2 al legii respective face o delimitare clară pentru alegerea noului Președinte în cazul expirării mandatului Președintelui în exercițiu și în celelalte cazuri (demitere, demisie etc.). Astfel, în conformitate cu art. 2 al Legii privind procedura de alegere a Președintelui RM, acesta este ales “cu cel mult 45 de zile înainte de ziua expirării mandatului Președintelui în exercițiu”. Articolul (2) al aceleiași legi face delimitarea: “În cazul când a intervenit vacanța funcției de Președinte al RM în urma demisiei, demiterii, imposibilității definitive de exercitare a atribuțiilor sau decesului, alegerile pentru un nou Președinte al RM se vor organiza în termen de 2 luni de la data când a intervenit vacanța funcției”. Faptul că în cazul expirării mandatului Președintelui RM alegerile urmează a fi organizate în mod obligatoriu înainte de producerea acestui eveniment este confirmat de Hotărârea CC nr.41 din 14.12.2000: “Curtea relevă că dispozițiile Constituționale din art. 90 alin. (4) și prevederile din art. 2 al Legii privind procedura de alegere a Președintelui RM delimitează condițiile și termenul alegerii Președintelui republicii în cazul expirării mandatului șefului statului în exercițiu de condițiile și termenul alegerii Președintelui în cazul vacanței survenite în urma demisiei, demiterii, imposibilității definitive de exercitare a atribuțiilor sau decesului”.

Dat fiind faptul că Președintele în exercițiu a fost ales la 4 aprilie, depunând jurământul la 7 aprilie 2001, mandatul lui expiră la 8 aprilie 2005, el urmînd a fi ales cu cel mult 45 de zile înainte de ziua expirării mandatului, adică în perioada 22 februarie-8 aprilie 2005. Însă articolul 1(2) al Legii privind procedura de alegere a Președintelui RM stabilește că “Parlamentul de aceeași legislatură alege Președintele RM o singură dată, cu excepția cazului de demisie, de demitere, de imposibilitatea definitivă a exercitării atribuțiilor sau de deces”. Fiindcă actualul Parlament a ales o dată Președintele RM, acesta din urmă va putea fi ales doar de noua componență a Parlamentului ales în 2005.

O analiză a prevederilor legislative și constituționale menționate mai sus demonstrează că nu este vorba despre contradicții, ci doar despre o concurență a prevederilor acestora. Un calcul elementar arată că Parlamentul RM ar putea numi ziua alegerilor parlamentare, astfel încât să nu fie încălcată nici una din prevederile Constituției sau ale legilor care stabilesc procedurile de alegere a Parlamentului și a șefului statului. În principiu, există 3 variante legate de numirea datei alegerilor de către Parlament:

- 1) Parlamentul fixează data alegerilor pentru 27 februarie 2005 sau 6 martie 2005 (ultima zi de duminică a lunii februarie sau prima duminică a lunii martie 2005). Aceasta ar permite, practic, reproducerea condițiilor din 2001, Parlamentul nou-ales reușind să aleagă și noul Președinte înaintea expirării mandatului acestuia la 8 aprilie 2005. Dacă va fi adoptată vreo decizie pentru realizarea acestei variante, atunci Parlamentul va trebui să adopte o hotărîre privind fixarea datei alegerilor cel târziu la sfîrșitul lunii decembrie a.c. În conformitate cu prevederile articolului 76(2), “data alegerilor Parlamentului se stabilește prin hotărîre a Parlamentului cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor;
- 2) Parlamentul stabilește ziua alegerilor parlamentare în perioada 27 februarie-7 aprilie 2005, dar nu reușește să aleagă șeful statului înainte de expirarea mandatului acestuia, alegîndu-l după 8 aprilie. În acest caz va interveni interimatul funcției Președintelui RM, care va fi asigurat tot de actualul Președinte “pînă la depunerea jurămîntului de către Președintele nou ales” (art. 80(2) din Constituția RM), în conformitate cu Hotărîrea CC nr.41 din 14.12.2000 care a interpretat în acest mod articolul 91 din Constituție privind interimatul funcției. Formal, Parlamentul nu va încălca nici o prevedere legală, putînd ulterior invoca faptul că alegerea Președintelui RM a fost amînată pînă la constituirea organelor de conducere ale Parlamentului, stabilirea Comisiei speciale pentru alegerea șefului statului și desfășurarea propriu-zisă a alegerilor. În acest caz, data alegerilor va putea fi stabilită și în prima săptămînă a lunii februarie, după vacanța parlamentară de iarnă;
- 3) Parlamentul fixează data alegerilor după 8 aprilie 2005, lucru care va pune în evidență că au fost desconsiderate prevederile Legii privind procedura de alegere a Președintelui RM și hotărîrea CC nr. 41 din 14.12.2000. În acest caz, probabil, vor fi invocate tot felul de argumente privind prioritatea unor norme asupra altora etc.

În aceste circumstanțe, dacă se constată existența unor neînțelegeri sau divergențe, cea mai bună soluție ar fi ca Parlamentul, în conformitate cu articolul 66 (c), să “interpreteze” prevederile legislative privind stabilirea datelor alegerilor parlamentare și prezidențiale.

6. Comportamentul mass-media

Drept puncte de reper pentru evaluarea comportamentului preelectoral și electoral al mass-media servesc:

- a) cele mai recente rapoarte ale instituțiilor specializate privind monitorizarea mass-media, cînd este cazul;
- b) ultimul raport al misiunii OSCE de observare a alegerilor locale din 2003, estimarea evoluțiilor față de constatările acestuia;
- c) chestionarea liderilor formațiunilor politice și a ziariștilor în cazul lipsei unor monitorizări efectuate de instituțiile specializate.

- **Audiovizualul**

Centrul Independent de Jurnalism (CIJ), alte organizații specializate în domeniul mass-media efectuează, de obicei, în perioada preelectorală și cea electorală monitorizarea programelor instituțiilor audiovizualului public și privat din Republica Moldova.

Activitatea instituției publice a audiovizualului “Teleradio-Moldova” are cel mai mare impact asupra informării opiniei publice datorită faptului că emisiunile acesteia acoperă, practic, întreg teritoriul Republicii Moldova. În plus, “Teleradio-Moldova” este finanțată preponderent din bugetul public, fapt care explică interesul deosebit pentru monitorizarea acestei instituții.

CIJ a efectuat monitorizarea emisiunilor Companiei “Teleradio-Moldova” în lunile iunie, august, septembrie, octombrie a.c. În conformitate cu rapoartele de monitorizare a **programelor de știri**, experții CIJ au ajuns la concluzia că pe lângă anumite evoluții pozitive, mai persistă:

- a) prezentarea știrilor prin “optica puterii, în detrimentul interesului public”;
- b) mediatizarea preponderentă în programele de știri a “actorilor puterii”;
- c) nerespectarea principiilor “echilibrului și complexității” prezentării informației;
- d) “partizanatul politic” etc.

Cît privește evoluția emisiunilor **social-politice** și **politice**, merită menționat faptul că după alegerile locale din 2003 a fost inaugurată emisiunea “**Ora opoziției**”, substituită ulterior de „**Arena**” și “**Tribuna partidelor politice**”, au fost lansate alte emisiuni cu caracter social-politic, precum “**Vectorul european**” etc., care oferă o gamă mai diversă de opinii. Deși noile emisiuni sînt marcate de un șir de carențe, totuși evoluția lor poate fi apreciată drept una pozitivă. Precizăm totuși că în urma înlocuirii emisiunii “Ora opoziției”, timpul acordat opoziției politice la televiziune s-a redus în jumătate: de la 4 ore pe lună (timpul însumat a patru emisiuni săptămînale „Ora opoziției”) la 2 ore pe lună (timpul însumat în decurs de o lună a celor două emisiuni noi) sau chiar și mai puțin din cauza difuzării neregulate a emisiunii „Arena”.

Monitorizarea de către CIJ a emisiunilor social-politice și politice a stabilit că în luna septembrie a.c. acestea demonstau o tendință de îmbunătățire în conformitate cu anumite standarde. Însă ulterior, în octombrie a.c., ele au recăpătat tendința de mediatizare “cu implicație electorală” excesivă a puterii. Concluzia la care s-a ajuns a fost că “atitudinea neutră a prezentatorilor, mai cu seamă în cazul Radio Moldova, nu are efectul cuvenit dacă emisiunea se referă la “succesele guvernării” sau dacă în cadrul ei nu se respectă principiul dreptului la replică și al informării din două și mai multe surse”. Experții CIJ remarcă “ponderea încă importantă atît la TV Moldova 1, cît și la Radio Moldova a emisiunilor de acest fel”.

Un interes special îl suscită programul analitic “Rezonans”, emisiune de autor realizată de Reprezentanța TRCI “MIR” din RM și care se difuzează de TV Moldova 1 în bază contractuală. Raportul de monitorizare al CIJ denotă “implicații anticipate în campania electorală”. Acest lucru este simptomatic pe motiv că și misiunea OSCE de observare a alegerilor locale din 2003, care a monitorizat prestația **posturilor** de radio și televiziune s-a văzut nevoită să raporteze în mod special despre abuzurile **emisiunilor** “Rezonans” și “Argument” de la postul național TV Moldova 1. În consecință, raportul final al misiunii OSCE de observare a alegerilor locale din 2003 a constatat “prezentarea de informații distorsionate de către mass-media de stat, care a fost extrem de părtinitoare”.

De atunci în cazul emisiunii “Rezonans” nu s-a schimbat, practic, nimic. Dimpotrivă, prezentarea negativă a principalilor oponenți ai guvernării, ridiculizarea lor pe fundalul prezentării elogioase a

guvernării a crescut în intensitate. În această ordine de idei, experții CIJ constată că “presa are dreptul să informeze nu doar privitor la fapte, ci și la opinii, dar opiniile în nici un caz nu trebuie prezentate drept fapte, cum se procedează la TV Moldova 1. În același timp, libertatea de exprimare nu trebuie să încalce principiul prezumției nevinovăției. Aceste norme ce reies din legislația națională, dar și din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, nu au fost respectate”.

Concluzia generală prezentată în raportul de monitorizare CIJ este că “tendențele pozitive nu au prevalat asupra celor negative – preponderența vocii puterii, lipsa de obiectivitate și imparțialitate, de pluralism politic, așa încât Compania *Teleradio-Moldova* nu a reușit să-și onoreze misiunea de instituție publică a audiovizualului”.

- **Presa tipărită de stat**

Cît privește prestația presei tipărite de stat, lucrurile nu se deosebesc prea mult de cele de la audiovizualul public. Deosebirile constituie mai degrabă o consecință a specificului presei tipărite și celei electronice.

În acest context, se cere de amintit faptul că rapoartele misiunilor internaționale de observatori ai OSCE au constatat că în toate campaniile electorale care s-au desfășurat în Republică Moldova după declararea independenței presa tipărită de stat a practicat partizanatul politic.

În prezent ziarele *Moldova suverană* și *Nezavisimaia Moldova* au drept fondator Guvernul. La 01.04.1994 Parlamentul a adoptat hotărîrea nr.31-XIII prin care ziarele *Sfatul Țării* și *Nezavisimaia Moldova* au fost excluse din subordonarea sa, Guvernului revenindu-i sarcina să stabilească modul de funcționare a acestora. În conformitate cu această hotărîre a Parlamentului, Guvernul a adoptat două hotărîri - nr. 305 din 17.05.1994 și nr. 372 din 1.06.1994 - prin care au fost constituite organele de presă ale Guvernului: *Moldova suverană* și, respectiv, *Nezavisimaia Moldova*. Aceste hotărîri guvernamentale au fost valabile pînă la adoptarea unor hotărîri noi (nr. 365 din 5.06.95 și nr. 390 din 9.06.95), care au adus regulamentele ziarelor menționate în conformitate cu prevederile Legii presei nr. 234-XIII din 26.10.94. Regulamentele respective sînt în vigoare și în prezent.

Independența editorială garantată de Legea presei prin interzicerea “imixtiunii în activitatea editorială” și consfințirea principiilor de “informare veridică” în condițiile “pluralismului politic” etc. șterge diferența de principiu dintre mass-media de stat și mass-media publică. Diferența se păstrează doar în ceea ce privește numirea sau alegerea conducerii instituțiilor mass-media. În rest, atît mass-media publică, cît și mass-media de stat ar trebui să respecte aceleași principii de informare corectă, obiectivă și echidistantă a cetățenilor, prevenind transformarea lor în unelte propagandistice ale persoanelor și formațiunilor aflate la guvernare. Or, tocmai acest lucru nu s-a întîmplat atît în cazul audiovizualului “public”, cît și în cazul presei tipărite “de stat”, lucruri care ies în evidență mai ales în perioada preelectorală și electorală.

Drept dovadă poate servi faptul că, de exemplu, în mai bine de 50% din edițiile ziarului *Moldova suverană* din perioada septembrie–noiembrie a.c. au fost publicate articole cu caracter denigrator, insinuator și de ridiculizare la adresa principalilor oponenți politici ai partidului de guvernămînt. Comportamentul ziarului *Nezavisimaia Moldova* păstrează aceleași tendințe, însă frecvența apariției articolelor de acest gen este mult mai scăzută.

Astfel, se poate concluziona că articolele din presa de stat, emisiunile analitice de la audiovizualul public național poartă preponderent **un caracter propagandistic în sensul că prezintă informațiile de o manieră în măsură să influențeze opinia publică, emoțiile cetățenilor pozitiv în cazul partidului de guvernămînt și negativ în cazul formațiunilor de opoziție.**

Persistă și **intenția** de influențare a opiniei publice în maniera elucidată mai sus, lucru care poate fi probat prin: **a) consecvență; b) periodicitatea cu o frecvență înaltă și c) orientarea spre denigrarea și ridiculizarea principalilor oponenți politici ai partidului de guvernământ.** De fapt, luate împreună, acestea sînt elementele constituente ale aghitprop-ului.

- **Mass-media municipală**

Din păcate, după alegerile locale din 2003 nu a fost efectuată o monitorizare sistematică a mass-media municipale, finanțate din bugetul municipiului Chișinău. De aceea, evoluția acestora poate fi estimată pornind de la ultimul raport al misiunii de observare OSCE, care a stabilit că la alegerile locale din 2003 “atitudinea părtinitoare a televiziunii de stat a fost contrabalansată de EuroTV, post gestionat de primăria Chișinău...”. În contextul electoral din 2003 constatarea “**contrabalansării**” a putut însemna doar că atitudinea părtinitoare a mass-media municipală a fost indusă de atitudinea părtinitoare a mass-media de stat, o reacție de răspuns la aceasta. Acesta este rezultatul competiției politice dintre Președintele țării, care este și președinte al partidului de guvernământ, pe de o parte, și primarul de Chișinău, care a fost unul din liderii Blocului Electoral “*Alianța Social-Liberală Moldova Noastră*” în timpul alegerilor locale din 2003, pe de altă parte.

În prezent, situația comportă aceleași caracteristici. Mass-media de stat atacă preponderent Blocul “Moldova Democrată” (BMD), condus de primarul de Chișinău, iar cea municipală “contrabalansează” situația. Nici în alegerile din 2003 și nici în prezent partizanatul politic al mass media municipale nu poate fi justificat din punctul de vedere al reglementărilor legislative, dat fiind faptul că au existat și există și alți foști și potențiali concurenți electorali în afara partidului de guvernământ și alianței conduse de primarul de Chișinău.

În plus, menținerea acestei stări de fapt în cazul viitorului scrutin parlamentar va fi contraproductivă pentru BMD. Dacă la alegerile locale principală luptă politică s-a dat pentru municipiul Chișinău, unde mass-media de stat și cea municipală aveau acoperire comparabilă, atunci în cazul viitoarelor alegeri parlamentare lucrurile vor fi cu totul diferite:

- a) acoperirea teritorială va fi în proporție de aproximativ 100% *versus* 40% în favoarea “Teleradio-Moldova” și, implicit, a partidului de guvernământ. După reînregistrarea postului municipal Antena C în primăvara a.c., aria de acoperire a acestuia s-a micșorat de aproximativ două ori, acoperind în prezent aproximativ 1/3 din teritoriul Republicii Moldova. Din motive inexplicabile nu funcționează retranslatoarele de la Bălți și Căușeni;
- b) TV Moldova 1 emite pe zi de aproximativ două ori mai mult decît postul municipal EuroTV;
- c) prezentatorii emisiunilor social-politice de la audiovizualul municipal susțin că ei invită cu regularitate la emisiunile lor reprezentanții partidului de guvernământ care refuză să accepte invitația sau promit și nu-și onorează promisiunile. Acest comportament “justifică” atitudinile părtinitoare ale “Teleradio-Moldova” pe motiv că aparent și audiovizualul municipal este părtinitor.

Atitudinea reprezentanților altor formațiuni/ alianțe politice care și-au exprimat public voința de a participa la viitoarele alegeri parlamentare (PPCD, PSDM, blocul politic “Patria-Rodina”) decît cele conduse de șeful statului și de primarul de Chișinău consideră că atît mass-media de stat, cît și cele municipale au un comportament părtinitor, însă proporțiile manifestării acestui partizanat sînt diferite. În același timp, reprezentanții formațiunilor menționate sînt de părerea că accesul lor la instituțiile media municipale este mai facil.

7. Prestația formațiunilor politice

În prezent, 24 de formațiuni politice sînt înregistrate la Ministerul Justiției, trei dintre acestea fiind însă în proces de lichidare. Deja s-a profilat destul de clar configurația principalilor concurenți electorali pentru alegerile parlamentare din primăvara anului viitor.

Deocamdată, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) și Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD), Partidul Social-Democrat din Moldova (PSDM), Mișcarea social-politică Republicană “Ravnopravie” (MSPRR) și Uniunea Muncii (UM) și-au făcut publică intenția de a participa la alegeri.

Au fost constituite două blocuri politice: Uniunea Cetățenilor “Patria-Rodina” (UCPR), formată din două partide socialiste și câteva organizații politice neformale, care își revendică calitatea de opoziție de stînga față de Partidul Comuniștilor, și Blocul “Moldova Democrată” (BMD), format din “Alianța *Moldova Noastră*” (AMN), Partidul Democrat din Moldova (PDM), Partidul Social-Liberal (PSL) și Partidul Ecologist “Alianța Verde” din Moldova (PEAVM), alianță care își revendică statutul de forță centristă, de asemenea, în opoziție față de partidul de guvernămînt.

Celelalte 10 formațiuni politice nu și-au dezvăluit încă planurile electorale.

a) Partidul Comuniștilor din Republica Moldova

La 15 mai a.c. a avut loc plenara PCRM care a decis convocarea celui de al V-lea Congres al formațiunii la 11 decembrie a.c., congres la care urmează să fie revizuite programul și statutul partidului. Liderii PCRM au făcut declarații în care au lăsat să se înțeleagă că în cazul viitorului scrutin parlamentar nu se vor axa pe probleme ideologice, ci vor scoate în relief realizările guvernării: creșterea PIB-ului, majorarea pensiilor și salariilor, implementarea unor proiecte social-economice (SCERS, sistemul de asigurare medicală obligatorie etc.). O analiză pertinentă a intențiilor PCRM va putea fi făcută doar după congresul din 11 decembrie.

b) Partidul Popular Creștin Democrat

La 16 mai a.c. a fost convocat Congresul al VIII-lea al partidului. În afara modificării statutului și alegerii organelor de conducere ale partidului, de un interes deosebit au fost rezoluțiile Congresului și Proclamația cu privire la strategia electorală, care a desemnat principalele sarcini ale formațiunii: combaterea corupției; depășirea crizei economice; restabilirea unității teritoriale a țării; părăsirea de către RM a CSI și integrarea în structurile europene și euroatlantice – NATO și UE. Pentru toate aceste probleme au fost schițate repere de abordare și sugestii de soluționare.

c) Partidul Social-Democrat din Moldova

PSDM a făcut publică decizia Consiliului Național al partidului de a înainta trei inițiative: cu privire la consolidarea societății, organizarea de stat și concepția noii politici social-economice. PSDM intenționează să organizeze discuții publice pe marginea inițiativelor sale, care probabil vor lua forma unor documente oficiale de partid la Congresul al IX-lea al formațiunii. Inițiativa referitoare la organizarea de stat presupune o vastă modificare a Constituției în scopul realizării controlului societății asupra puterii de stat. Esența inițiativei respective se rezumă la introducerea unor noi funcții eligibile la nivelul administrației publice și sistemului judecătoresc, modificarea sistemului electoral și a modalității de alegere a Președintelui, asigurarea transparenței utilizării banilor publici etc.

d) Blocul “Moldova Democrată”

La 18 mai a.c., liderii AMN, PDM și PSL au reconfirmat în cadrul unei conferințe de presă constituirea BMD, lucru despre care se anunțase la 8 mai a.c. În Declarația de constituire a BMD se menționează că scopul acestuia îl constituie “stoparea tendințelor care ar conduce la distrugerea totală a statului”. Pentru aceasta BMD și-a fixat următoarele priorități: lichidarea sărăciei prin relansarea unei economii funcționale de piață; stoparea degradării morale a societății; asigurarea edificării unui stat de drept bazat pe consens și cooperarea cu societatea civilă; ajustarea legislației RM la standardele europene; asigurarea accesului cetățenilor la educație și servicii medicale garantate de stat; reintegrarea pe cale pașnică a RM în baza democratizării, demilitarizării și decriminalizării regiunii transnistrene; apropierea RM de obiectivul strategic al aderării la UE; restabilirea bunelor relații cu România și Ucraina; construirea unor relații bazate pe interes reciproc cu UE, SUA și Rusia. La 23 august a.c. BMD a dat publicității “Declarația de program”.

e) Uniunea Cetățenilor “Patria-Rodina”

La momentul lansării, UCPR s-a declarat în opoziție de stînga față de PCRM, care a fost învinuit de trădarea idealurilor de stînga, comuniste. Comitetul organizatoric al formațiunii a lansat la 21 mai a.c. o declarație prin care și-a “clarificat poziția”, subliniind că este o formațiune eminentă de stînga, dar nu de orientare social-democrată, orientare care doar camuflează o esență pur capitalistă; univoc și radical antioccidentală; de orientare proestică. În același timp, liderii UCPR nu exclud o colaborare postelectorală cu formațiunile centriste, dar care nu sînt anticomuniste.

UCPR optează pentru soluționarea conflictului prin crearea “statului comun” federativ; integrarea RM în spațiu euroasiatic, mai exact în Spațiul Economic Unic (SEU) pe care s-au angajat să-l creeze Rusia, Belarus, Kazahstan și Ucraina. În luna octombrie a.c., UCPR a format un grup de inițiativă pentru inițierea referendumului privind aderarea Republicii Moldova la SEU, însă CEC a refuzat înregistrarea grupului de inițiativă.

f) Uniunea Muncii a făcut declarații consonante cu cele ale UCPR.

g) Mișcarea social-politică republicană “Ravnopravie” a declarat că va participa de una singură la viitorul scrutin pentru a apăra interesele minorităților naționale.

8. Relația putere-opoziție

La 5 iulie a.c. a fost lansată inițiativa șefului statului privind “Garanțiile proceselor democratice și libertatea mijloacelor de informare în masă”. Scopul inițiativei viza combaterea “tehnologiilor murdare” și a “provocărilor celor care promovează ideea că viitoarele alegeri parlamentare vor fi falsificate de către putere, că standardele democratice vor fi nesocotite în Moldova”. Inițiativa Președintelui prevede:

- a) crearea unui sistem eficient și responsabil al statului democratic de drept;
- b) asigurarea și garantarea drepturilor omului și libertății cuvîntului;
- c) respectarea literei legii și valorilor morale ale societății democratice, evitarea utilizării unor tehnologii murdare în campania electorală;
- d) inadmisibilitatea aplicării presiunii administrative, economice sau criminale asupra procesului electoral;
- e) inadmisibilitatea de a apela la ideile dezintegrării teritoriale, separatismului sau alipirii Republicii Moldova la un alt stat.

Şeful statului declarase atunci că “aceste obligaţii puterea este dispusă să le îndeplinească în mod unilateral”, subliniind că “aceste propuneri sînt înaintate pentru a fi discutate de către toate partidele şi mişcările politice, de către organizaţiile nonguvernamentale care susţin necesitatea dezvoltării democratice în continuare a Moldovei ca stat suveran şi de drept, de către toţi cei care sînt dispuşi să accepte o concurenţă politică deschisă, care nu doresc să păşească peste condiţiile exprimării voinţei libere şi democratice pentru a obţine mandatul puterii”.

Cu toate acestea, putem constata că lucrurile nu prea au evoluat în bine:

- a) discuţia propusă s-a limitat la o singură întîlnire care nu s-a soldat cu vreun efect;
- b) liderii principalelor formaţiuni politice PPCD şi BMD, Iurie Roşca şi Serafim Urechean, sînt cercetaţi penal.

Primului i s-a deschis dosar penal în luna februarie pentru participarea la mitinguri neautorizate în cadrul cărora au fost arse simbolurile statale ale Rusiei, în semn de protest că nu sînt respectate termenele de retragere a militarilor şi muniţiilor ruseşti din Transnistria. De atunci nu s-a comunicat nimic despre evoluţia anchetei. Recent, în cadrul uneia din şedinţele plenare ale Legislativului, la propunerea unor deputaţi din partea partidului de guvernămînt, s-a decis constituirea unei comisii de anchetă care să cerceteze presupusa implicare a liderului PPCD în falsificarea unor mari sume de bani, informaţie care ar fi parvenit de la serviciile speciale din Ucraina.

Şi liderului BMD, Serafim Urechean, i-a fost deschis recent un dosar penal, acesta fiind cercetat în stare de libertate, însă fără dreptul de a părăsi municipiul Chişinău. Liderului BMD i se incriminează depăşirea atribuţiilor şi implicarea în acte de corupţie.

Nu poate fi pusă la îndoială necesitatea combaterii corupţiei şi abuzurilor chiar şi în preajma alegerilor sau în timpul campaniei electorale. Însă această modalitate de eradicare a fenomenului corupţiei cu precădere în rîndul reprezentanţilor partidelor de opoziţie, precum şi tendinţa atestată atît în cazul alegerilor locale din 2003, cît şi în prezent de demarare a unor procese pe cazuri de corupţie tocmai în perioada preelectorală şi electorală trezeşte îngrijorare.

În aceste circumstanţe, examinarea tratamentului de către putere a liderilor principalelor formaţiuni politice prefigurează anumite **tendinţe**:

- a) defăimarea şi acuzarea sistematică a primarului de Chişinău a început în presa de stat în 2002;
- b) imediat după alegerile locale din 2003 chiar şeful statului s-a adresat cetăţenilor afirmînd că “Primarul Urechean trebuie să tragă învăţăminte... **în calitatea mea de Preşedinte al ţării**, m-am pronunţat univoc împotriva candidaturii lui Serafim Urechean”;
- c) în martie a.c. ziarul guvernamental *Moldova suverană* a publicat un articol anonim intitulat “Un şir de dosare deschise primarului de Chişinău sînt aproape finalizate”, preluat de la agenţia “Novosti Moldovî” în care se afirma că: “examinarea mai multor dosare deschise primarului de Chişinău, a unui şir de factori de decizie ai Primăriei şi organizaţiilor din subordinea acestora sînt pe cale de finalizare”, lucru care la acea etapă nu era adevărat, dar care s-a confirmat ulterior, capetele de acuzaţie fiind absolut diferite;
- d) presa neafiliată guvernării a intrat în posesia unui document semnat la 30.07.2004 de secretarul CSS şi adresat şefului statului în care i s-a cerut acordul pentru ca CCCEC şi Procuratura generală, adică structurile ai căror conducători au devenit de curînd membri ai CSS, să examineze şi să cerceteze **în termen de o lună** “toate cazurile de abuzuri şi încălcări” conţinute în hotărîrea Curţii de Conturi nr. 44 din 2.07.2004 cu privire la controlul activităţii

financiare a primăriei municipiului Chișinău. Scrisoarea respectivă conține rezoluția șefului statului, și președinte al CSS, care dă curs începerii “executării” propunerilor. Autoritățile nu au dezmințit informația. După expirarea termenului de o lună nu s-a raportat să fi fost găsit ceva legat de hotărârea Curții de Conturi;

- e) deschiderea recentă a unui dosar de urmărire penală a primarului de Chișinău nu are nici o relație cu toate acuzațiile ce i s-au adus anterior.

Fără a pune la îndoială necesitatea combaterii corupției și abuzurilor, totuși factorii menționați mai sus relevă că primarului de Chișinău i s-au căutat cu insistență capete de acuzație. Acest lucru este îngrijorător pe motiv că ceva similar a avut loc și în campania electorală din 2003, fapt relevat în raportul final al misiunii OSCE de observare a alegerilor.

9. Listele electorale si alte probleme specifice

Actualizarea listelor electorale a reprezentat un subiect sensibil în ultimele scrutine din Republica Moldova. Procentul celor introduși în listele suplimentare din cauza neactualizării listelor electorale este în continuă creștere. Acest lucru nemulțumește alegătorii, pe de o parte, precum și reprezintă motive de îngrijorare în ceea ce privește posibilele fraude, pe de altă parte. În urma interpretării art. 22 lit. q) a Codului electoral, rezultă că în această perioadă a anului (noiembrie - decembrie) ar trebui să aibă loc finalizarea actualizării listelor electorale. Această procedură trebuie să se desfășoare anual. Experiența alegerilor precedente arată însă că o actualizare substanțială a listelor electorale nu a fost efectuată în anii precedenți.

În acest context, actualizarea listelor electorale reprezintă o prioritate în pregătirea alegerilor parlamentare din anul 2005. Legea lasă la latitudinea primăriilor alegerea sursei sau a surselor pentru reactualizarea listelor. Astfel se disting mai multe categorii de surse care pot fi folosite în acest proces: Registrul Stării Civile, Registrul Imobilelor, Registrul Gospodăriilor, Registrul Întreprinderilor de Stat (șefii căminelor de muncitori), Registrele locuințelor din sectorul privat, Sectorul Evidența Locuințelor (SEL), Asociația Proprietarilor de Locuințe Privatizate (A.P.L.P.), Administrația instituțiilor de învățământ, șefii spitalelor din localitate, comandanții unităților militare din localitate, listele electorale de la alegerile precedente, Departamentul Tehnologii Informaționale, Departamentul Statistică și Sociologie. Diversitatea surselor reprezintă un avantaj, fiind încurajată colaborarea între primării și instituțiile furnizoare de astfel de informații.

În cadrul domeniului listelor electorale un capitol aparte îl prezintă problema votului studenților originari din alte localități ale Republicii Moldova decât cele în care își fac studiile. De obicei, această categorie de alegători nu se regăsește în listele electorale la secțiile de vot în raza cărora domiciliază. Pentru a fi introduși în listele de vot studenții trebuie să obțină viza de reședință în localitatea în care studiază. Administrația instituțiilor de învățământ urmează să centralizeze datele cu privire la reședința studenților și să le transmită primăriei. Primăria urmează să includă aceste persoane în listele electorale.

Poate fi observată o interpretare diferită a legislației electorale de către autoritățile locale în ceea ce privește obligațiile de actualizare a listelor electorale, în special perioada desfășurării acestei activități. De asemenea, se observă fenomenul așteptării indicațiilor de la “centru” în această privință, fenomen caracteristic perioadei sovietice.

O altă problemă specifică este cea a actelor pe care le pot prezenta cetățenii pentru a putea vota. Regula în acest sens este prezentarea buletinului de identitate și a fișei de însoțire în care figurează viza de reședință. Însă nu toată populația Republicii Moldova posedă buletin de

identitate, în special persoanele în vîrstă care au păstrat pașapoartele de tip sovietic. H.G. nr. 21 din 16 ianuarie 2003 cu privire la stabilirea termenului de valabilitate a actelor de identitate de tip vechi prevede că “termenul de valabilitate al pașapoartelor de uz intern emise de fosta URSS expiră la 1 ianuarie 2005” și că “începînd cu 1 ianuarie 2005 pașapoartele de uz intern emise de fosta URSS în care se conține mențiunea despre cetățenia Republicii Moldova și este introdus numărul de identificare de stat al persoanei fizice (IDNP), sînt valabile pe un termen nelimitat numai pentru pensionari”. Din textul legii rezultă că persoanele ce dețin pașaport de tip vechi și nu sînt pensionari precum și persoanele ce sînt pensionari dar nu vor deține numărul de identificare în pașaport pînă la ziua desfășurării alegerilor nu vor avea dreptul de vot.

Conform aceleiași HG 21/2003, Departamentul Tehnologii Informaționale urma să asigure prin intermediul mass-media informarea populației despre termenul de valabilitate al actelor de identitate de tip vechi. Această sarcină nu a fost executată, motiv pentru care recomandăm ca în perioada următoare să aibă loc informarea populației cu privire la această problemă.

Asigurarea dreptului de vot al cetățenilor Republicii Moldova din regiunea transnistreană reprezintă a altă problemă care trebuie soluționată de autorități: prin deschiderea de secții de vot în regiune (în cazul în care acest lucru va fi posibil) sau prin crearea de secții de vot speciale în partea dreaptă a Nistrului. Și într-o situație și în alta este nevoie de alcătuirea listelor electorale, întrucît din 1992 și pînă în prezent cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană votează pe liste suplimentare, ceea ce lasă posibilitatea exercitării unui vot multiplu (“turism electoral”).

Asigurarea dreptului de vot al cetățenilor Republicii Moldova aflați la muncă peste hotare rămîne a fi nesoluționată, în special pentru cei care nu au drept de ședere în statele respective. Aceste persoane ar putea vota totuși, prezentîndu-se în ziua alegerilor la o misiune diplomatică a Republicii Moldova și fiind introduși pe listele suplimentare, în acest caz putînd să apară problema epuizării buletinelor de vot în situația în care prezența la vot ar fi una masivă. În ceea ce privește persoanele care au drept de ședere în țara în care se află, acestea urmează a fi incluse în liste electorale de bază întocmite de misiunile diplomatice.

10. Observarea procesului preelectoral în teritoriu

Observarea procesului electoral în teritoriu a fost efectuată de către 38 de observatori pe termen lung (OTL), fiecare dintre aceștia reprezentînd cîte o unitate teritorial-administrativă de nivelul doi sau unul dintre municipiile Chișinău și Bălți. Cei 38 de observatori sînt supervizați de 7 coordonatori regionali, fiecare dintre aceștia fiind responsabil pentru coordonarea OTL una din cele 7 regiuni geografico-administrative în care a fost împărțit teritoriul Republicii Moldova în vederea sporirii gradului de eficiență a activității de monitorizare (a se vedea structura rețelei de monitorizare a procesului electoral – Anexă).

Monitorizarea procesului electoral în teritoriu s-a făcut pe baza unui chestionar-tip prestabilit. Fiecare observator electoral pe termen lung a utilizat un asemenea chestionar-tip pentru înregistrarea rezultatelor activității sale de monitorizare. Observarea procesului electoral a demarat la 17 noiembrie 2004. Începînd cu această dată, rezultatele acestei activități sînt raportate săptămînal de către observatori.

Raportul de față privind situația din teritoriu se referă la perioada de toamnă - iarnă, fiind solicitate date relevante cu privire la procesul electoral din ultimele luni la nivel de raioane. Informația a fost colectată în perioada 17 noiembrie - 3 decembrie 2004.

Pentru perioada în cauză observatorii au semnalat existența mai multor probleme:

1. Continuarea tensionării relațiilor dintre autoritățile publice centrale și cele din mun. Chișinău, fapt care determină și deteriorarea raporturilor dintre partidul de guvernământ și formațiunile politice din componența Blocului “Moldova Democrată”, întrucât liderul acestui bloc potențial concurent electoral la alegerile parlamentare din primăvara anului 2005 este primarul mun. Chișinău, Serafim Urechean. Declanșarea urmăririi penale în cazul unor funcționari din cadrul primăriei mun. Chișinău, inclusiv în cel al lui Serafim Urechean tocmai în ajunul viitorului scrutin legislativ creează motive pentru îngrijorare;
2. Dată fiind existența unui număr însemnat de primării care încă nu au demarat procesul de actualizare a listelor electorale și timpul puțin care a mai rămas pînă la 1 ianuarie 2005, dată la care CEC, potrivit art.22/q al Codului electoral, începe verificarea acestora, actualizîndu-le în baza datelor furnizate de DSS și de autoritățile administrației publice locale, există probabilitatea ca o parte dintre aceste primării să reușească îndeplinirea acestei obligații de o manieră deficientă (singurele excepții, unde situația sub acest aspect este relativ satisfăcătoare, sînt raioanele Bălți, Briceni, Cantemir, Drochia, Edineț și Taraclia [70% din primării își respectă această obligație];
3. Prezența, deși sporadică, a fenomenului utilizării resurselor administrative. Fenomenul în cauză se manifestă sub diferite forme:
 - deturnarea menirii unor vizite oficiale în teritoriu efectuate de către unii funcționari publici și circumscrierea acestora unor interese de natură electorală (un exemplu în acest sens a fost semnalat în raionul Soroca. În cadrul reuniunii prim-ministrului Republicii Moldova, Vasile Tarlev, cu primarii din acest raion, acesta a făcut apel direct către funcționarii publici locali să susțină partidul de guvernământ la viitorul scrutin legislativ);
 - condiționarea unor tratamente preferențiale cu acceptarea calității de membru de partid (în raionul Florești, unor tineri din familiile cu venituri mici li s-a promis facilitarea înmatriculării la instituțiile de învățămînt superior, în cazul aderării lor la formațiunea de guvernământ;
 - tratamentul diferențiat al primarilor în funcție de apartenența lor politică de către unii reprezentanți ai autorităților raionale (Pentru raionul Glodeni s-a raportat tratamentul preferențial al primarilor aleși din partea PCRM de către autoritățile raionale sub aspectul suportului financiar și logistic);
4. Tergiversarea examinării de către unele instanțe de judecată a unor dosare inițiate la cererea unor funcționari publici care acuză suspendarea lor din funcție pe motive politice (Un asemenea caz a fost semnalat pentru raionul Florești);
5. Parțialitatea unor mijloace media locale (ex: TV Bălți; Flor TV și publicația *Drapelul* din Florești, ziarul *Plaiul orheian* din Orhei);
6. Existența unor cazuri în care unii funcționari publici locali acuză intimidarea lor pe motive politice (ex: unii funcționari publici locali din cadrul primăriei or. Strășeni).

În plus, preocuparea specială a CCCEC pentru cazurile de corupție din mun. Chișinău, intensificarea activităților de control financiar în cazul primăriei or. Nisporeni și interesul crescînd din ultima perioadă al SIS față de activitatea reprezentanților organizațiilor internaționale și cea a ONG-urilor din raionul Cahul sînt văzute de către observatori drept factori potențiali în măsură să genereze noi dificultăți în sensul prejudicierii integrității procesului electoral.

11. Concluzii

Contextul preelectoral din Republica Moldova poate fi considerat drept unul confuz, marcat de partizanatul principalelor instituții media publice și tensiuni între principalele forțe politice, lucruri care pot afecta în mod dramatic integritatea procesului electoral dacă acestea nu vor fi remediate.

Anexă

Structura rețelei de monitorizare a procesului electoral

CHDOM – ADEPT – LADOM

